

Seyahatname

Tanzimat Bürokratinın
Modern Sanayi Toplumuna Bakışı

SEYAHATNAME-İ LONDRA

İnceleme, Çeviri, Çeviriyazı
FİKRET TURAN

DBY
dünyanın
yarını

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 195
Seyahatname: 1

ISBN 978-625-7471-42-8
Sertifika No: 52315

1. Baskı: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009
Gözden Geçirilmiş Basım: İstanbul, 2021

İnceleme, Çeviri, Çeviriyazı: Fikret Turan

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi/Kitap Editörü: Nuh Muaz Kapan

Kapak/Mizanpaj: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap
(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Tanzimat Bürokratinin Modern Sanayi Toplumuna Bakışı / Seyahatname-i Londra

İnceleme, Çeviri, Çeviriyazı: Fikret Turan (Prof. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

278 s. ; 15,0 x 21,0 cm __ (DBY Yayınları ; No. 195) __ Dizin var.

ISBN 978-625-7471-42-8

1- Seyahatname 2-Tanzimat 3- Londra 4- Osmanlı Devleti 5- Avrupa

6- Sanayi Modernleşmesi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz.....	7
BİRİNCİ BÖLÜM Eser Hakkında Genel Bilgiler.....	11
İKİNCİ BÖLÜM Eserin Dil ve Üslup Özellikleri.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Eserde İşlenen Konular ve Sayfa Numaraları	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Londra Seyahatnamesi / Sadeleştirilmiş Metin	57
BEŞİNCİ BÖLÜM Seyâhatnâme-i Londra / Çeviriyazı Metin.....	169
Bibliyografya.....	263
Resimler	265
Dizin.....	271

Önsöz

Büyük kültür ve medeniyet değişimlerinin yaşandığı dönemlerde kaleme alınan seyahatnameler halk ve aydınlar üzerinde yarattığı etkiler bakımından büyük öneme sahiptir. Yeri geldikçe ulusların sosyal ve kültür anlayışlarının büyük ölçüde karşılaştırmalı analizlerinin de yapıldığı bu eserler kapsadığı konuların özgünlüğü ve getirdiği yorumlar sayesinde okuyucu için hem yeni ve eğlenceli bir edebiyat zevki ve beğenisi alanı yaratır hem de bilimsel, kültürel ve sosyal alanlarda dünyadaki gelişmeleri yansıtan aydınlatıcı ve öğretici kaynak eserler olurlar.

Seyahatname-i Londra'nın bu türden bir eser olduğuna kuşku yoktur. Eserin yazarı Tanzimat'ın ilanı ile modernleşmeye başlayan Osmanlı toplumunun bir aydını olarak Batının, modernliğin ve sanayileşmenin ne olduğunu kısa bir zaman dilimi içinde de olsa bizzat yerinde görerek ve yaşayarak anlamaya, üzerinde düşünüp yorumlamaya ve en önemlisi bunları okuyucuya mümkün olduğunca dürüst ve samimi bir şekilde aktarmaya çalışır. Eserin başından sonuna kadar gezip gördüğü ve incelediği Londra hayatının yazar üzerinde oluşturduğu temel psikolojik durumu şaşkınlık kelimesiyle ifade edebiliriz. Yazarın şaşkınlığını yansıtan ne çok kelime, tamlama ve deyim kullanıldığı esere bir ba-

kışta anlaşılabilir. Bununla birlikte bu durum yazarın Batı toplumunun ve sanayileşmenin doğurduğu problemleri görmesine ve onu etkili biçimde okuyucuya sunmasına engel değildir. Yazarın sosyal ve sıcakkanlı kişiliği her türden ve sınıftan insanlarla ilişki kurmasını kolaylaştırmış ve bu sayede örnek alınmasına çalışılan bu yeni medeniyetin çok geniş bir açıdan okuyucuya sunulması başarılmıştır. Bunu yaparken yazarın yaklaşımı samimi, gayri-resmi ve bazen de anlık duygusallıkların sonucu olarak tarafli ve abartılıdır. Bununla birlikte bütün bu unsurlar eseri zevkle okunur hale getiren canlı ve çarpıcı üslup özellikleri olmuştur.

Her ne kadar önce gazetede yayınlanmış ve sonra da kitap olarak basılmışsa da metnin eksiksiz ve doğru biçimde okunması ve Latin alfabesine dönüştürülmesi sırasında birçok problemle karşılaştık. Gazete yazısı olması sebebiyle eserin üslubu genel olarak sade sayılır, ancak özellikle kimi Batı kökenli kelimelerin imlasında büyük yazım hataları ve dizgi yanlışlıkları yapıldığından bunların doğru okunup yorumlanması büyük dikkat gerektirmiştir. Eserde karşılaşılan bu türden sorunları büyük ölçüde çözebildiğimizi düşünüyoruz. Bununla birlikte okunuşlarını tereddütlü gördüğümüz birkaç kelimenin önüne soru işareti koyarak okuyucunun dikkatini çekmeye çalıştık.

Osmanlıca metnini günümüz Türkçesine çevirirken eserin ton ve üslubunu çok fazla bozmamak için bazen öztürkçe karşılıklar yerine halk arasında kullanılan veya anlaşılabilir eski kelime ve tamlamaları kullanmayı uygun bulduk. Bu sayede hem yazarın kimi zaman üstü örtülü kimi zaman da belirgin biçimde vermeye çalıştığı kinaye, şaka, muziplik ve iğnelemeleri daha kolaylıkla yansıtabileceğimizi düşündük, hem de dönemin dil ve üslup özelliklerinin bir düzeye kadar aktarılmasının anlatılan konuların daha canlı ifade edilmesini sağlayacağını öngördük. Bu doğrultuda eserin çevirisindeki bazı kısımların günümüz okuyucusu tarafından biraz garip görülebileceği ve biraz da dilbilgisi kural-

larına tamamen uymadığı düşüncesi doğabileceğini bilerek eserin üslubunu çok aşırı bir şekilde değiştirmemeye çalıştık.

Eserin okunup incelenmesinde Malta Devlet Arşivleri, Londra'da British Library ile Public Records, İstanbul'da Başbakanlık Devlet Arşivleri, Süleymaniye Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Millet Kütüphanesi ve Manchester Üniversitesinin John Rylands Kütüphanesi kaynaklarından yararlandık. Bütün bu kurumların değerli yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkür ederim. Son olarak, bu çalışmada görülebilecek bütün hataların tartışmasız olarak şahsıma ait olduğunu söylemek isterim. Eser hakkında yapılacak bütün yorum ve değerlendirmeler bize konuyla ilgili öğrenme şansı ve fırsatı verecektir.

Fikret Turan

LONDRA SEYAHATNAMESİ

SADELEŞTİRİLMİŞ METİN

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

(2)

Hayatı yaratan Tanrının ismiyle,
O, dilde sözü yaratan en büyük hüküm sahibidir.

Allah'a, Peygamber'e, Padişah'a Dua

Güç sahibi bütün hükümdarların hükümdarı ve bütün varlıkların yaratıcısı sevgili yüce Allaha sınırsız hamd ü sena en vacip ve en başta gelen görevimizdir. Sınırsız inayetini insanoğluna bahşederek onu varlıkların en üstünü yapmış, konuşma ve irfan kabiliyeti vererek bütün canlıların en seçkini yaratmıştır. İnsanoğluna nice nice eserler ve hükümler göstermiş, “Ey basiret sahipleri ibret alın¹” yüce emri ile onu ibrete ve eğitime mazhar ederek yüksek mevkilerin ve tahtların sahibi yapmıştır.

Ve selam ve salavat bütün mahlukatın sevinci, peygamberler defterinin en ulusu ve kıyamet gününün yardımcısı sevgili peygamberin ve onun ailesinin, ashabının ve bütün yüce peygamberlerin üzerine olsun. O peygamberler ki hem vahiyleri tebliğ ederek hem de irşad yoluyla 3) ümmetleri Tanrının rahmetine da-

¹ Kur'an: Haşr Suresi, Ayet 2.

vet etmişler, onların kalp gözlerini nasihat ve vaaz sürmesiyle aydınlatıp ışıltmışlardır.

Yüce Tanrı ömrünü uzun etsin ve merhametle dolu bedenini sıhhatte tutsun; alemin padişahı, feleklerin şehinşahı, iki kıtanın ve iki denizin sultanı, mübarek Mekke ve Medine'nin hizmetçisi sultanlar sultanı –Allah onun ülkesini daim, sultanlığının adaletini ebedi etsin, merhamet ve ihsanını her iki alemde artırsın- Gazi Sultan Mahmut Han oğlu padişah efendimiz Abdülmecit Han, saltanatu zamanında atalarını kıskandıracak derecede görkeme, hilafet makamına ve yüce şahsiyete sahip olarak her şekilde hayırlı evlat olmuştur. Onun yücelikle donatılmış padişahlık döneminin merkezlerinde yüce Osmanlı devleti tebaasından her sınıfın istediği rütbeye ulaşmak için kendi mertebesi derecesinde eğitim ve öğretim imkanlarından yararlandığı herkes tarafından kabul edilmektedir. Böyle bir cömert padişahın adalet dolu sultanlık zamanında bilgi ve görgü olgunluğuna ulaşmak için herkesin gayret göstermesi elzemdir. Bundan dolayı herkesin kendi kabiliyeti ve ihtiyacı derecesinde tahsiline çalıştığı eğitim-öğretimin elde edilmesi için gerekli şartlar onun bu bolluk ve bereket dolu döneminde mevcuttur.

Sanayi ürünleri ile hammaddelerin sergilenmesi amacıyla İngiltere Devleti tarafından Londra'da hicri takvimle bin iki yüz altmış sekiz, miladi takvimle bin sekiz yüz elli bir tarihinde Billur Saray isimli binada açılan fuarı gezip görmek, öğrenmek ve bilgi sahibi olmak için bütün ülkelerden Londra'ya birçok izleyici ve resmi görevli gitmiştir. Osmanlı Devleti tarafından da çeşitli hammadde ile sanayi ürününün resmi görevliler tarafından götürülmesi için bir vapur tahsis edilmiş, isteyenlerin onunla ücretsiz olarak gitmesi sağlanmıştı.² Geri kalmış olanlar da bir başka

² Feyz-i Bahri (bazen Feyz-i Bârî) isimli Osmanlı fırkateyni Osmanlı Devleti tarafından Fuara gönderilen 207 paket içinde yaklaşık üç bin parçadan oluşan Osmanlı mallarını ve bunlardan sorumlu Osmanlı memurlarını Londra'ya

BEŞİNCİ BÖLÜM

SEYÂHATNÂME-İ LONDRA

ÇEVİRİYAZI METİN

2

Be-nâm-ı Hudâvend-i cân-âferîn
Hakîm-i suhân der zebân âferin¹

Hamd ü senâ-yi lâ-yuhsâ cenâb-i hâliku'l-ecrâm ve mâlikü'l-mülûk-ı zülcelâl ve'l-ikrâm-ı te'âlâ şânühu ve celle senâ'uhu hazretine lâ-yık ve ahrâdur ki 'inâyât-i bî-'adâdını nev'-i benî-âdeme lâ-tü'add ve lâ-yuhsâ kılıp mahlukâtının ser-efrâzı ve nutk u 'irfânla enva'-i hayvânâtın mümtâzı halk ederek nice nice âsâr ve hükm ira'esiyle *fa-'utbur ve-yâ ûli'l-epsâr*², emr-i celîli ile mazhar-i 'ibret ve ma'ârif ve vâkıf-i serâ'ir ü mevâkıf eylemişdür. Ve salavât ve tahiyât ol sürûr-ı mahlûkât ve ser-defter-i enbiyâ ve şeff'-i yevm-i arasât hazretlerine, ve cemî'-i enbiyâ-yı azâm ve âl ü ashâb-ı kirâm hazerâtına olsun ki teblîğ-i vahy ve irşâd ile

¹ Şirazlı Sadi'nin *Bostan* adlı meşhur eserinin giriş beytidir: "Hayatı var eden ve dilde söz yaratan en büyük hüküm sahibi Tanrı'nın adıyla."

² Kur'an, Haşr Suresi, Ayet 2 (59/2) "Ey basiret sahipleri ibret alın."

ümmetleri cânib-i rahmet-i Rahmâna da'vet buyurup dâde-i basîretlerini kehel-i nesâyih ü mevâ'iz ile tenvîr ve takrîr buyurmuşlardır. Cenâb-ı Hak ve Feyyâz-ı Mutlak ömr ü iclâlini efzûn ve müzdâd ve dâimâ vücûd-i merâhim-âlûd hümâyûnların âfiyet-mu'tâd buyursun, pâdişâh-ı âlem ve şehinşâh-ı gerdûn-haşem sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn, hâdimü'l-Harameynü'l-Şerîfeyn es-sultân ibnü's-sultânü's-sultân 'Abdülmeçîd Han ibnü's-sultânü'l-Gâzî Mahmûd Hân *hallada'llahu mulkehu—ve ebbede bil-'adli saltanatahu ve ifâza 'alâ'l-âlemeyn birrehu ve ihsânehu* pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin zaman-ı saltanat-ı seniyyeleri mahsûd-ı selef ve zât-ı ulyâ-yı hilâfet-penâhîleri her sûretle hayrî'l-halef olup ilm ü ma'ârif ü fûnûn mevâkıf-ı 'asr-ı ma'âli-i hisar-i 'âlîlerinde reside-i rütbe-i matlûb olarak sunûf-ı teb'a-i Devlet-i 'Alîyeleri 'alâ-merâtibihim behre-mende-i metâlib ü ma'rifet olduğu cümle indinde müsellemdir. Böyle bir pâdişâh-i ihsânkârın zamân-ı mu'adeletinde istihsâl-ı kemâle sa'y ü himmet cümleye elzem olduğundan herkesin kendi kadr ü lüzûmunca tahsiline çalıştığı ma'ârifin esbâb-ı husûlî zamân-ı meyâmin- intimâlarında mevcûddur. *Ammâ ba'dü* mahsûlât-ı sanâ'î ve arzî müşâhedesi için İngiltere devleti tarafından Londra'da bin iki yüz altmış sekiz sene-i hicriye, bin sekiz yüz elli bir sene-i milâdiyesinde Billûr Saray nâmiyle küşâd olunan ekspozisyon ya'ni serginin seyr ü temâşası ve ba'zı tedkîki lazım olan şeylere kesb ü vukûf u ma'lûmat için kâffe-i memâlikden Londra'ya me'mûrlar ve seyirciler gidip taraf-ı Devlet-i 'Aliye'den dahi irsâl buyurulan arzî ve sinâ'î eşyâ-yı mütenevvi'a ile me'mûrlar gitmekle mahsûs vapor ta'yîn olunup isteyen bilâ-ücret onunla ve geri kalmış olanlar diğere vapor ile azîmet etmiştir. Bu abd-i âciz dahi sâye-i şâhânede seyr ü seyâhatle orada bulunup bil-iftihâr geşt ü gûzar eylemiş olduğumdan Londra'da meşhûdum olan o tahkîk-kerde-i âcizânem bulunan ahvâl ü etvârın icmâli bir eser olmak ve benim de bu biçârelik ve killet-i bizâ'am

Bibliyografya

- Akı, Niyazi. 1963. *XIX. Yüzyıl Türk Tiyatrosu Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Amanat, Abbas. 1982. "Hajji Baba of Isphahan" in *Encyclopaedia Iranica*, Editör: Ehsan Yarshater, London: Routledge & Kegan Paul.
- And, Metin. 1972. *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1939-1908)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Asiltürk, Baki. 2000. *Osmanlı Seyyahlarının Gözüyle Avrupa*, İstanbul: Kaknüs.
- Çapanoğlu, Münir Süleyman. 1964. *İdeal Gazeteci, Efendi Babamız Ahmet Mithat*, İstanbul.
- De Vries, L. (Ed.) 1967. *The World of the Early Victorians as Seen Through the Eyes of the Illustrated London News*, London: Murray.
- EB. *The New Encyclopaedia Britannica; Micropaedia*, Chicago. 1987.
- Eldem, Edhem. *Osmanlı Bankası Tarihi*, çev. Ayşe Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.
- Fay, C. R., *Palace of Industry, 1851: A Study of the Great Exhibition and Its Fruits*, Cambridge: Cambridge University Press, 1951.
- Ffrench, Yvonne. 1950. *The Great Exhibition: 1851*, London: Harvill Press.
- Great Exhibition. 1851. *Official Descriptive and Illustrated Catalogue*, 3 volumes, London.
- İnal, Mahmud Kemal. 1969. *Son Asır Türk Şairleri*, Cilt 1. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaplan, Mehmet. İnci Enginün, Birol Emil (Haz.). 1974. *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, Cilt 1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Karpat, Kemal. 2002. "Kossuth in Turkey: The Impact of Hungarian Refugees in the Ottoman Empire" 1849-1851" *Studies on Ottoman Social and Political History*, Leiden: Brill. 169-184.
- Lewis, Bernard. 1961. *The Emergence of Modern Turkey*, London: Oxford University Press.
- Meriç, Cemil. 2007. *Mağaradakiler*, 14. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Newman, Daniel. 2004. *An Imam in Paris: Al-Tahtawi's Visit to France (1826-31)*, London: Saqi.
- Picard, Liza. 2006. *Victorian London: The Life of a City 1840-1870*, London: Phoenix.
- Serçe, Erkan. 2007. *Bir Osmanlı Aydınının Londra Seyahatnamesi*, İstanbul: İstiklal Kitabevi.
- Şirin, İbrahim. 2006. *Osmanlı İmgeleminde Avrupa*, Ankara: Lotus.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. 1982. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 5. Baskı, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Turan, Fikret. 2007. "Forming the modern lexicon of Tanzimat Turkish: Words and expressions of modernity in *Seyahatnâme-i Londra*," *Turkish Languages*, Cilt 11, sayı 2. 159-180.
- Türk Dil Kurumu. 1973. *Türk Dili Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi: Gezi Özel Sayısı*, Sayı 258 (1 Mart 1973)
- Uçman, Abullah. 1977? *Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi*, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Unat, Faik Reşit. 1987. *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Dizin

A

- Adalet sistemi 51, 83
Afrika 64, 94, 175, 199
Akdeniz 62, 64, 153, 250
Akıl hastanesi 25
Akli ve ruhi problemleri olan insanlar 52
Akraba evlilikleri 25
Alaylı 21
Allah 49, 59, 60, 88, 102, 124, 125, 139, 143, 150, 158, 159
Altınlar 54
Amerika/(-lı) 19, 33, 45, 52, 63, 66, 80, 94, 102, 121, 163, 177, 188, 199, 206, 223, 257
Araba hayvanları 135
Arabistan 62, 174
Arapça 13, 14, 40, 41, 42, 62, 72, 108
Arap/(-lar) 14, 50, 72, 135
Arnavut/(lar) 43, 64, 76, 89
Asilzâdegân meclisi 21, 190
Asilzade/(ler) 32, 52, 101, 102, 103
- Askeri rütbeler 20
Askeri sınıflar 20
Asker/(-ler) 19, 20, 52, 111
Askerlerin maaşları 52
Aşırı milliyetçilik 52
Atitoryum kütüphanesi 107
Atlas Okyanusu 63
At yarışı 36, 52, 99
Avam Kamarası 21
Avam sınıfı 52
Av/(-cılık) 37, 55, 75, 150, 151, 248
Avrupa 14, 18, 46, 51, 63, 66, 70, 72, 79, 91, 119, 127, 142, 144, 180, 182, 186, 196, 222, 229, 241, 243
Avrupa dilleri 46
Avukatlar 53, 124
Aydınlr 18
Aziz Mişel Mağarası 49, 64

B

- Bahçeler 54, 65
Bahis/(-çilik) 36, 52

Balıkçılık 53, 116, 117, 219
Balonculuk 25
Banka/(-cılık) 28, 54, 141, 142, 240
Başbakanlık Devlet Arşivleri 9
Başçavuşluk 21
Batı 7, 8, 14, 16, 18, 23, 26, 36, 63, 154
Belagat 53, 120
Belediye başkanı 22, 51
Belediye hizmetleri 54
Berberlik 52, 96
Beyazıt 35
Beyazıt Devlet Kütüphanesi 9
Bıyık 52, 96, 204, 225
Bilim 17
Bilimsel ve teknolojik anlayışlar 18
Bilimsel ve teknolojik gelişmeler 18, 19
Bilim ve sanat metotları 18
Billur Saray 23, 60
Binbaşılık 20
Bira 50, 70
Bizkay Körfezi 49, 65
Boks/(-ör) 36, 51, 95
Boro (borough) 22, 84, 190
Bostan (Şirazlı Sadi) 171
Böcek teşrihi 52
Britanya İmparatorluğu 21
British Library 9
Büyük Meclis 115

C-Ç

Cambaz 36, 56, 161, 162
Cambazhane 90, 160, 164
Cebelitarık 11, 43, 49, 63, 64
Cemiyetgahlar 51
Cemiyetler 17, 51, 92, 104
Cenaze 98, 99

Cenaze alayları 52
Ceride-i Havadis 11, 12, 36, 73, 75, 82, 162, 168
Cezayir 64
Coğrafyacılar 24
Cruikshank 266
Cuma 33
Çalgıcılar 37, 55, 157
Çarşı-Pazar 87
Çay 54, 136, 137, 139, 236, 237, 239
Çin 56, 94, 166, 199, 259
Çin kayığı 56, 166, 259
Çirkinler Cemiyeti 52, 98

D

Dava 53, 67
Dava delilleri 53
Davetler 52, 102
Deliler 25, 26, 39, 40, 54, 100, 140, 205, 239
Dersaadet 66
Dilenciler 55, 65, 157, 158, 176, 253
Dirhem 39, 111, 141, 214, 240
Divan-ı Hümayun 13
Diyorama 35, 45, 56, 162, 163
Doğu 18
Dok/(-lar) 46, 50, 80, 188
Düello 52, 53, 112, 113

E

Eğitim 20
Eğitim kurumlarını 25
Eğitim ve bilim 18
Eğlence 15, 34, 36, 37, 136, 150, 152, 162, 198, 248, 249
Ekspozisyon 50, 72, 74, 172, 182, 184, 260

Esnaf 125, 134
Eşek 135, 236
Et 50, 82, 87, 111, 150, 153, 173, 192, 209, 214, 222, 233, 243, 247, 250

F

Fabrika sahipleri 33
Fakirler 53
Farsça 39, 40, 41, 42, 49, 108
Farsça izafeler 39
Fas 64
Fen 17, 18, 51, 77, 92, 109, 117, 147, 212, 220. *aynca bkz.* Modern fen
Feyz-i Bahri vapuru 13, 60
Filip 17, 53, 115, 116, 132, 232
Finolara fare yakalatma (oyunu) 36
Fizik 17
Fransa 14, 19, 72, 128, 178, 182, 230
Fransızca 13, 68, 69, 122, 179, 224
Fransız/(-lar) 21, 33, 46, 50, 52, 56, 63, 64, 68, 69, 72, 74, 82, 84, 102, 137, 138, 166, 167, 175, 178, 179, 190, 206, 224, 259, 260
Frenkler 35
Fuar 12, 13, 19, 23, 30, 49, 50, 72, 74, 75, 76, 77, 80, 86, 267, 268. *aynca bkz.* Londra Fuarı

G

Galata 70, 130, 180, 231
Gazete/(-ci) 15, 26, 27, 33, 53, 119, 121, 126. *aynca bkz.* Modern gazetecilik
Gazete satıcıları 27, 53

Gazi Sultan Mahmut Han 60
Gece kulübü 51
Gezinti yerleri 51, 65
Giyim-kuşam 20
Gomalastik (kauçuk) 56, 164, 257
Greenwich 51, 89, 194
G. Soliman 13
Güney Afrika 94
Günlük konuşma dili 39, 45
Günümüz Türkçesi 46
Güvenlik işleri 51

H

Hacı Baba 55, 153, 154, 250, 251
Hadis 91
Hakimler 53
Hastane 32, 53
Haşr Suresi 59, 171
Hava kirliliği 54
Hayvanat bahçesi 16
Hayvancılık 147
Hayvan gübresi 55
Hayvan kesimi 51
Hayvanlar ilmi (zoooloji) 94
Heykeller 54, 140
Hırsız/(-lık) 50, 67, 77, 79, 185, 186, 187
Hidrolik çarkı 16
Hindistan 20, 66, 76, 80, 94, 112, 121, 122, 132, 156, 223, 224
Hint 166
Hipnotizma 16, 52
Hokka altında buğday bulma (oyunu) 36
Hokkabazlar 16, 51, 125
Horoz ve köpek dövüşürme (oyunu) 36, 99
House of Commons 51, 84, 190
Hüner 23

İ

İdam 37, 53, 123, 125, 126
İdari bölgeler 51
İdari sistem 22
İlan dağıtma 52
İlan reklamcılığı 52
İlim 23
İmaret 53
İnekler 55
İngiliz alfabesi 146
İngilizce 13, 14, 46, 50, 72, 136, 157, 164, 182, 199
İngiliz kadınları 15
İngiliz/(-ler) 11, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 43, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 61, 64, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 79, 80, 84, 90, 91, 95, 99, 100, 101, 102, 106, 108, 109, 112, 115, 117, 119, 123, 126, 140, 146, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 160, 164, 166, 167, 173, 178, 180, 183, 187, 190, 195, 196, 200, 203, 204, 206, 209, 210, 211, 214, 222, 225, 239, 244, 246, 249, 250, 251, 255, 257, 258, 259, 260
İngilizlerin kavgaları 51, 52
İngiliz Parlamentosu 22
İngiliz partileri 51
İngiliz Ticaret Meclisi 72
İngiliz zenginleri 53, 117
İngiltere 11, 14, 17, 19, 21, 22, 24, 26, 27, 28, 31, 32, 34, 37, 41, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 62, 63, 65, 66, 71, 72, 73, 74, 75, 80, 83, 84, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 105, 107, 109, 110, 111, 113, 123, 124, 126, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 142, 147, 152, 156, 157, 167, 168, 172, 174, 177, 181, 182,

183, 187, 190, 198, 200, 201, 202, 203, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 216, 220, 225, 226, 229, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 245, 249, 252, 253, 260
İngiltere'nin kasvetli havası 51
İrlandalı 33, 53
İrlandalı göçmenler 33
İsfahan nısf-ı cihan 74
İstanbul 9, 11, 12, 18, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 45, 49, 61, 64, 65, 66, 78, 82, 86, 88, 90, 91, 95, 101, 117, 119, 120, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 141, 146, 151, 159, 162, 175, 186, 189, 193, 195, 219, 220, 222, 232, 234, 235, 237, 244, 254, 256
İşçi Partisi 21
İtalyan 35
İtalyan laternacılar 37
İzmir 11, 61, 173
J
J. Nash 268
John Walter 128, 229
K
Kabartma harita 56
Kâğıt para 28, 54, 142
Kahve 54, 136
Kahvehane 24
Kanallar 55
Karagöz 37
Karaköy 43, 70, 180
Kart (cart) 135, 235
Kedi-Fare 165
Kıyye 87
Kimsesiz ve yoksul çocuklar 33
Kimya 17

Kodriya (oyunu) 93, 198
Kolosyum (The Colosseum) 56, 163, 257
Koşuculuk 36, 55
Koyunlar 55
Köpek dövüşü 99
Köpeklerin sıçan yakalamaları (oyunu) 52
Kör/(ler) 24, 54, 55, 142, 143, 144, 241
Körlerin başarıları 54
Körler okulu 24, 54
Kraliçe 15, 20, 22, 35, 50, 51, 72, 81, 82, 83, 85, 132, 167, 189, 260
Kriket oyunu 36, 55
Kristal Saray 74, 265
Kronikil (The Chronicle) 128
Kûh-i nûr (elmas) 50, 76
Kukla ve kuklacılık 37, 55, 157
Kulüp ve dernekler 23, 51
Kur'an 59, 91, 171
Kuruş 32, 63, 67, 69, 71, 74, 75, 79, 81, 82, 85, 89, 95, 101, 102, 107, 108, 111, 113, 119, 123, 127, 129, 133, 141, 161, 165
Kutu düşürme (oyunu) 36
Kütüphane/(-ler) 52, 107

L

Laternacılar 37, 55
Latin alfabesi 8
Liberal Parti 21, 84
Lira 32, 69, 73, 110, 111, 112, 153, 183, 213, 250
Lizbon 11, 49, 64, 65, 66, 176
Loca 51
Londra Fuarı 22, 73, 82, 168, 265
Londra'nın çarşı pazarları 51
Londra nısf-ı İngiltere 74, 183
Londra Tıp Meclisi 107

Lordlar Kamarası (House of Lords) 21, 51, 84
Lui Napolyon 74, 183

M

Maarif 23
Mahkeme/(-ler) 51, 53, 55, 67, 85, 87, 112, 123, 124, 149, 191, 225, 227, 247
Makina 15
Malta 9, 11, 13, 34, 49, 61, 62, 63, 64, 66, 173, 174, 175, 177
Malta Devlet Arşivleri 9
Maltız 49, 63, 174
Manchester Üniversitesinin John Rylands Kütüphanesi 9
Manyetizma 17
Matbaa 26, 128, 129, 130. *ayrıca bkz. Modern matbaa*
Mavnalar 55
Med-cezir olayları 54
Medine 60
Mekke 60
Meksikalılar 76, 122
Mektepli 21
Mesmerizm 17, 52, 105
Meşrutiyet 23
Mısır 68, 94, 199
Millet Kütüphanesi 9
Millet meclisi 21, 51, 84, 190
Miralay cenazesi 52
Mississippi 163
Modern bilim ve teknoloji 18
Modern fen 18
Modern gazetecilik 27
Modernleşme 7
Modernlik 7
Modern matbaa 16
Motor 15
Mösyö Frog 102, 206

Mösyö Peto 73, 183
Mösyö Reno 49, 68, 178, 179
Mucit 128
Muhafazakar Parti 21
Muhtarlıklar 22
Muzika sandığı 37
Müslüman 43, 165
Müstehcen 16

N

Nal atma (oyunu) 36, 156
Nemçe Postası 44
Nesir 18
Nizamname 87

O-Ö

Okçuluk 36, 55, 156
Olta 53, 117, 219
Omnibus 50, 71, 77, 181, 266
Opera 71, 82, 181
Ordu 19
Orkni Adaları 135, 236
Osmanlı 7, 11, 12, 13, 14, 18, 19,
20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29,
30, 33, 40, 41, 42, 43, 46, 50, 54,
60, 61, 63, 69, 73, 76, 80, 93, 106,
137, 154, 166, 193, 209, 267, 268
Osmanlı askeri rütbeleri 20
Osmanlı aydını 18, 21, 154
Osmanlı Bankası 28
Osmanlı bürokrati 11, 12
Osmanlıca 8, 41, 47
Osmanlı Devleti 11, 12, 13, 19,
22, 24, 27, 28, 30, 43, 60, 61, 76
Osmanlı eşyaları 50
Osmanlı imlası 40
Osmanlı insanı 43
Osmanlı işçi ve esnafı 33
Osmanlı ordusu 20, 21

Osmanlı standı 268
Osmanlı şehirleri 28
Osmanlı toplumu 7, 22, 26, 29
Osmanlı Türkçesi 41
Osmanlı tütünü 54
Osmanlı yazım şekli 46
Oyunlar 25, 36, 50, 55, 81, 82, 92,
155, 156, 157, 160, 161, 251, 252,
255
Öküz arabası 71

P

Padişah 23, 59
Padişaha dua 49
Panorama 56, 162
Papazlar 37, 55, 158
Para 17, 20, 24, 29, 36, 41, 50, 62,
65, 69, 70, 73, 77, 79, 82, 86, 91,
99, 101, 102, 104, 106, 109, 111,
114, 117, 118, 126, 128, 141, 142,
144, 148, 164, 176, 179, 180, 182,
185, 186, 196, 204, 205, 206, 212,
214, 221, 228, 240, 258
Paris 72, 127, 182, 229
Parlamentar demokrasi 22
Parlamento 22, 50, 51
Parti 21
Patates 50, 70
Patent 17
Pehlivanlar 56, 165
Peygamber/(ler) 49, 59
Pireler 165
Piyade maaşları 110
Plajlar 54, 134
Police bozdurma 54
Polis 46, 51, 62, 78, 85, 86, 87, 95,
107, 123, 125, 167, 200, 210, 227
Polisin gücü 51
Politik Yapı 21
Polonyalı 63

Popüler çalışma 52
Popüler danslar 15
Prens Albert 22, 50, 72, 73
Public Records 9
Punç 50, 258

R

Ramazan geceleri 35, 68, 162
Recep ayı 75
Regent's Park 51, 94, 199
Rekabet 19
Reklam/(-cılık) 15, 30, 31, 52, 96
Roman 17
Royal Tiyatrosu 50

S-Ş

Sağır-dilsizler 24, 55
Sağırlar 142
Sakal 52, 96, 101, 201, 204, 206
Salgın 88, 194
Salgın hastalık 88
Sanat 17, 18, 23, 24, 34, 35, 62,
109, 117, 126, 127, 143, 145, 158
Sanâyi-i garîbe ve maârif-i acibe
18
Sanayileşme 7, 8, 29
Sanayi ve teknoloji 34, 51
Sandık muzikacılığı 37
Sansar-Tavuk 165
Saray 23, 60, 74, 131, 172, 233,
265
Senpol (Saint Paul) Kilisesi 55
Serpentine Gölü 75
Seyirciler 53, 81, 82, 157, 172,
189, 252
Seyyah/(-lar) 19, 25
Sigorta/(-cılık) 15, 28, 29, 53, 113,
114
Silahlar 54, 63, 76

Simsarlar 54, 133, 234
Sirk/(-ler) 36, 56
Siyasal sistem 83
Sohbet 136, 164
Sokak çocukları 149
Sokak satıcıları 54
Sosyal sınıflar 52, 105
Southampton limanı 11, 16, 49,
66, 75, 121, 177, 223
Sör Hamilton 53, 123, 225
Spor 34, 36, 37, 55, 156
Square 54, 140, 239
Stenografya 26, 53, 126
St. Paul Kilisesi 159
Subaylar 20
Subayların maaşları 20, 52
Subay rütbeleri 52
Sultan Abdülmecit 23, 60
Sultan İkinci Abdülhamit 21
Surrey bahçesi 51
Suya dalış 56
Su yolları 56
Süleymaniye Kütüphanesi 9
Süvâri maaşları 110
Şahitler 53, 113
Şarkıcılık 25
Şehir suyu 51, 56, 96
Şeytan Robert (oyunu) 35, 51
Şirazlı Sadi 171

T

Tabela reklamcılığı 52. ayrıca
bkz. Reklam/(-cılık)
Tağus vapuru 11, 13, 61, 66, 173
Takım 21
Tanrı 59, 60, 171
Tanzimat 7, 11, 13, 18, 23, 36, 42,
154
Tanzimat Fermanı 18
Tarım 55, 148

Tazılarla tilki avı 55
Tekne yarışı 36, 52
Teknoloji 18, 19
Telgraf 15, 16, 26, 49, 53, 121, 122
Teşhîr-i muhterîât ve teşvîk-i
müşteriyân 30
Teşrih derleri 52
Thames nehri 50, 80, 188
The Times 27, 54, 61, 127, 128,
230
Timarhaneler 54, 139
Tıp otoriteleri 52
Tilki avı 37
Tiyatro kumpanyaları 35
Tiyatro/(-lar) 15, 34, 35, 36, 49,
50, 56, 63, 71, 81, 82, 83, 90, 94,
139, 160, 164, 174, 175, 181, 188,
189, 195, 239, 255, 258
Topçu sınıfı 20
Top oyunu 36
Tori Partisi 21, 51, 84, 190
Trafalgar Burnu 49, 64
Trafik 50
Tren 15
Tüccar 80
Tüccar sınıfı 52
Türk 15, 16, 17, 25, 26, 27, 31, 35,
36, 39, 43, 69, 70, 180
Türkçe 21, 30, 39, 41, 42, 68, 108,
134, 178
Türkçe tercümanlar 30
Türk okuyucusu 16, 26, 27, 36
Türk tiyatrosu 35
Türk toplumu 15, 17, 25
Tütün 54, 136, 137, 237

U-Ü
Uluslararası Sanayi ve Hammadde
Fuarı 11
Uşaklar 54, 138
Üslup 8, 15, 41, 45, 56

V
Vahşi hayvan 151
Valetta 62, 174
Vergi/(-ler) 31, 32, 54, 129, 130,
148, 230, 231
Vigler 51
Vig (Whig) Partisi 21, 83, 84, 190
Voksol (Vauxhall) bahçesi 56,
164, 258

W
Walter Press 128

Y
Yabancı dil 46
Yabancı kumpanyalar 35
Yahudi 54, 136
Yangın kulesi 55
Yangın/(-lar) 53, 113, 114
Yangın söndürme 29
Yangın söndürme teknikleri 53
Yangın söndürme tozu 16
Yankesiciler 77
Yardım evleri 53
Yarış 36
Yarışmalar 51, 55
Yıkanma yerleri 51, 118
Yoksul kitle 33
Yoksul/(-luk) 33, 34, 117
Yumruk dövüşçülüğü 51

Z
Zengin evleri 54
Zenginler 117
Ziraat 147, 148
Ziyafet adabı 52
Ziyafetler 52, 103, 104
Ziyafet sofraları 52
Zorbaz 36

Tanzimat Bürokratinin Modern Sanayi Toplumuna Bakışı

SEYAHATNAME-İ LONDRA

“...Seyahatname-i Londra bir Osmanlı bürokratinin 1851 yılında Londra’ya yaptığı yaklaşık altı ay süren seyahati sırasında gezip gördüğü yerler hakkındaki izlenimlerini ve başından geçen olayları anlattığı bir eserdir. Yazarın Londra’ya gidişinin esas amacı, (...) 1 Mayıs 1851’de açılan Uluslararası Sanayi ve Hammadde Fuarını gezip görmek, orada Osmanlı Devleti’nin Tanzimat’la birlikte uygulamaya koyduğu çağdaşlaşma amacına uygun olarak bilgi, görgü ve eğitimini iletme...”

“...Eserin yazarı, Tanzimat’ın ilanı ile modernleşmeye başlayan Osmanlı toplumunun bir aydını olarak Batı’nın, modernliğin ve sanayileşmenin ne olduğunu kısa bir zaman dilimi içinde de olsa bizzat yerinde görerek ve yaşayarak anlamaya, üzerinde düşünüp yorumlamaya ve en önemlisi bunları okuyucuya mümkün olduğunca dürüst ve samimi bir şekilde aktarmaya çalışır.

Yazarın sosyal ve sıcakkanlı kişiliği her türden ve sınıftan insanlarla ilişki kurmasını kolaylaştırmış ve bu sayede örnek alınmasına çalışılan bu yeni medeniyetin çok geniş bir açıdan okuyucuya sunulması başarılıdır. Bunu yapan yazarın yaklaşımı samimi, gayriresmi ve bazen de anlık duygusallıkların sonucu olarak taraflı ve abartılıdır.

Bununla birlikte bütün bu unsurlar, eseri zevkle okunur hale getiren canlı ve çarpıcı üslup özellikleridir...”